

Høringsvar fra Norsk Forfattersentrum

Norsk Forfattersentrum er en medlemsorganisasjon for forfattere og et serviceorgan for litteraturinteresserte. Vi er nasjonal aktør for litteraturformidling i Den kulturelle skolesekken, og eier Litteraturbruket, et kompetansesenter for litterære produksjoner.

Vi viser til departements høringsbrev av 2. juni, ref 14/2642, og e-post av 13. august om utsatt høringsfrist.

I vårt høringsvar vil vi særlig se på tre punkter.

- Oppnevning og sammensetning av råd og utvalg (4.3)
- Norsk kulturfond og post 74 (5.1)
- Den statlige stipend- og garantiinntektsordningen (5.2)

Oppnevning og sammensetning av råd og utvalg

Her henviser vi til Kunstnernettverkets og Den norske forfatterforeningens svar som vi stiller oss bak.

Norsk kulturfond og post 74

Utredningsgruppen konkluderer i denne sak slik:

Tiltak på post 74 som egner seg for en kunstfaglig vurdering, legges inn i Norsk kulturfond. Øvrige tiltak som i dag ligger på post 74, flyttes til andre poster på Kulturdepartementets budsjett.

Vi støtter utredningsgruppens anbefalinger. I den forbindelse vil vi særlig nevne at det er hensiktsmessig å flytte organisasjonen Leser Søker Bok til andre poster på Kulturdepartementets budsjett.

Den statlige stipend- og garantiinntektsordningen

Norsk Forfattersentrum mener utredningsgruppen har flere viktige poenger og forslag når det gjelder stipend- og garantiinntekt, under punkt 5.2 i Gjennomgangen av Norsk Kulturråd. Særlig bør man se på hvordan de ulike stipendkomiteene fungerer og ha en helhetlig tilnærming når det gjelder kunstnergrupper som kan ikke fanges opp av det nåværende systemet.

Likevel mener vi det også er klare problematiske sider ved rapporten.

Vi vil primært se på konsekvenser for det litterære feltet.

Vi har valgt å dele vårt svar i to. Først ønsker vi kritisere virkelighetsbildet og de forslag som gis. Dernest vil vi også komme med tanker det kan være viktige å ha i bakhodet dersom endringene skulle iverksettes

Virkeligheten sett fra litteraturfeltet

I tredje avsnitt av rapporten beskrives virkeligheten i kunstfeltet slik:

Fordelingen av statens kunstnerstipend skjer på bakgrunn av kunstfaglig skjønn. Det er imidlertid et særtrekk ved samtidens kunstliv at det stadig er i bevegelse, og at de estetiske praksisene endres og blir mer mangfoldige og kompliserte. Dette skaper også grunnlag for etablering av nye kunstnerorganisasjoner. Dagens system er imidlertid

bygd opp med utgangspunkt i organisasjonsmangfoldet på et gitt historisk tidspunkt. Selv om nye organisasjoner i kunstlivet er kommet til, er dette ikke reflektert gjennom endringer i komitéstrukturen. Den oppsplittede strukturen innebærer også at søkere lettere kan falle mellom to stoler, og må søke flere komiteer.

Sett fra Norsk Forfattersentrum er ikke dette en gjenkjennelig virkelighet når det gjelder norsk skjønnlitteratur. Vi har forståelse for at beskrivelsen nok primært gjelder andre kunstnergrupper, men ønsker likevel å klargjøre organiseringen av litteraturfeltet.

Norske skjønnlitterære forfattere er i dag organisert gjennom Den norske Forfatterforening (DnF) og Norske barne- og Ungdomsbokforfattere (NBU). I tillegg er de aller fleste forfattere også medlemmer hos Norsk Forfattersentrum.

Foreningene nyter høy anseelse hos norske forfattere og offentlighet.

Det finnes ingen utbrytergrupper eller alternative organisasjoner. Organisasjonene har godt samarbeidsklima seg imellom. Derfor ser vi liten eller ingen fare for at forfattere vil kunne falle mellom flere stoler eller søke flere komiteer.

Forvaltning av stipendene

Dagens system for forvaltning av statlige stipend og garantiinntekter har etter utredningsgruppens mening ikke den nødvendige fleksibiliteten som trengs for å ivareta de endringer som kjennetegner samtidens kunstliv.

Tildelinger av de statlige stipend- og garantiordninger for voksne skjønnlitterære forfattere forvaltes av Det Litterære Råd og for barnebokforfattere av NBUs litterære råd.

Det Litterære Råd består av ni forfattere som oppnevnes av årsmøtet i Den norske Forfatterforening, der det tas hensyn til kjønn, målform, sjanger og litterær orientering, NBUs litterære råd består av seks forfattere og velges etter samme framgangsmåte og kriterier.

Ingen medlemmer av rådet sitter mer enn seks år sammenhengende. Denne rulleringen sørger for at det ikke fester seg ett rådende litteratursyn. Medlemskap i foreningene spiller ingen rolle for tildeling av stipend.

De litterære rådene leser i hovedsak all skjønnlitteratur til aktuelle søkere hvert år. I tillegg til å lese enkeltutgivelsene, leser de seg opp på forfatterskap og setter det inn i en sammenheng. Ut fra grundige vurderinger av forfatterskapene og søknadene som sendes inn, fordeles stipendmidlene. Dette er en kvalitativt sterk metode som sikrer at de forfatterne og forfatterskapene som viser potensial, vitalitet og nyskapning blir prioritert, framfor de som er dyktige til å skrive søknader.

Vår største bekymring er at man ved å ta fra organ som de litterære rådene makt over tildelingen av statlige stipend- og garantiinntektsordninger, vil gå over til en større grad av ren prosjektf finansiering og i mindre grad greie å finne fram til de virkelig viktige forfatterskapene som bør støttes.

Prosjekt vs. forfatterskap

Litteraturfeltet skiller seg fra flere andre kunstformer ved at en rekke forfattere ikke bedriver prosjektarbeid. I motsetning til eksempelvis dramatikere som ofte må "selge inn" sine prosjekter til regissører, teatersjefer og lignende, fungerer skjønnlitteraturen på en annen måte.

Svært mange forfattere begynner et skriveprosjekt med en idé om hva resultatet skal bli, men oppdager underveis at historien eller ideen har endret karakter i så stor grad at det nå er snakk om et helt annet prosjekt.

Det er ofte også vanskelig å formidle for andre hva som er kvaliteten i en skjønnlitterær idé. Mange forfattere begynner med en setning, et bilde eller en situasjon og skriver seg derfra nokså fritt. Hvordan beskriver man en slik prosess?

Det bare unntaksvis slik at en forfatter bevisst undersøker en tematikk eller arbeider ut fra en

særlig original metode eller innfallsvinkel. Forfattere som Per Petterson, Marte Huke, Kjell Askildsen jobber eksempelvis ikke ut fra en konkret idé om hvor prosjektet skal, men skriver seg fram og lar det vokse underveis. Det fremstår derfor for oss som avgjørende at en komité som skal undersøke om forfatter X eller Y fortjener stipend, i stor grad baserer seg på hva forfatteren har greid å prestere tidligere, ikke bare hva som står i søknaden.

Armlengdesprinsippet

Armlengdesprinsippet diskuteres utførlig i rapporten. Derfor stusser Norsk Forfattersentrum på hvorfor utredningsgruppen foreslår at man skal konsolidere makten til å utnevne stipendkomiteer fra årsmøtene til kunstnerorganisasjonene, til Statens Kulturråd.

Slik vi ser det, er dette en maktkonsentrasjon, ikke en maktspredning. Og det vil snarere føre til kortere avstand mellom de som sitter med makt og de som deler ut penger enn det motsatte.

De nye komiteene

I rapporten foreslås det å oppnevne nye komiteer med større autonomi. Som nevnte tidligere er vi grunnleggende kritisk til omleggingen, men dersom den innføres, mener vi at følgende må legges til grunn.

- Komiteene skal lese forfatterskapene til de som søker.
- Komiteene skal velges primært ut fra kunstfaglige kvalitetshensyn.

Rapporten sier lite eller ingenting om hvordan komiteene skal arbeide. Det nevnes at de skal baseres på de samme prinsippene som komiteene som forvalter prosjektstøtte i Norsk kulturfond. Dette er i og for seg greit, men vi ser med stor bekymring på hvordan disse komiteene skal arbeide utover dette.

Hvert år søker flere hundre forfattere statlige stipend- og garantiordninger. Hver av disse forfatterne har skrevet minimum to, ofte betraktelig flere bøker. Vi legger til grunn at komiteene må lese disse forfatterskapene før de tildeler stipender.

Hvordan skal dette honoreres? Å be en komité lese hele forfatterskap til hele søknadsbunken er en formidabel jobb. Eksempelvis koster Det Litterære Råd om lag 2 millioner i året, og selv om de også deler ut andre stipender, priser og tar inn medlemmer, er det omtrent i dette landskapet man kan se for seg utgiftene til en slik komité, gitt at komiteen leser samtlige forfatterskap.

Økonomisk framstår dette som en lite gunstig omlegging.

Dermed frykter vi at resultatet blir at man går over til å bare legge prosjektsøknader til grunn for stipendene. Da vil man skape et skille mellom de forfattere som skriver litterært djupgående bøker som kanskje blir oversatt i offentligheten, og medialt synlige forfattere med evne til å skrive fengende prosjektsøknader. Dette vil i våre øyne være skadelig for litteraturen og føre til en forflatning av stipendenes intensjon og i ytterste konsekvens det litterære feltet.

Hvem skal sitte i komiteene?

Den andre bekymring vi har knytter seg til hvem som skal velges inn i disse komiteene.

Medlemmene av stipendkomiteene bør oppnevnes på samme grunnlag og etter samme prinsipper som oppnevning av medlemmer til fagutvalgene. Komiteene skal være bredt sammensatt av personer med tung kunstfaglig kompetanse. Rådet må sørge for bredde i sammensetningen av fagutvalgene, både geografisk, kjønnsmessig og på annen måte. En forslagsdatabase der for eksempel fylker, kommuner, organisasjoner, institusjoner og enkeltpersoner kan komme med forslag om fagutvalsmedlemmer, kan også omfatte forslag til medlemmer til stipendkomiteene, og således sikre maktspredning.

Vi er positive til at rapporten trekker fram behovet for en tung faglig kompetanse. Vi vil likevel

problematisere ideen om en forslagsdatabase. Ved første øyekast kan dette synes som en god måte å få et bredt tilfang av navn og unngå maktkonsentrasjon. Men vi synes dette virker problematisk.

Hvilken kunstfaglig kompetanse har eksempelvis kommuner og fylker når det gjelder å finne fram til kompetente kunstfaglige personer? Risikoen er stor for at ulike regioner, personer og institusjoner vil ha en konkurrerende agenda i forslagene de kommer med. Og i denne støyen blir det kunstfaglige og det kvalitative bare én av mange stemmer.

Vi opplever at det bak dette forslaget gjemmer seg et syn som ikke anerkjenner profesjonaliteten i kunstlivet. I denne argumentasjonen gis ikke kunsten den autonomi og anerkjennelse den har krav på.

Samkjøring av flere stipender

Vi støtter Den norske forfatterforening som i sitt svar skriver.

De fleste stipendkomiteene for Statens kunstnerstipend er også komite for kunstnerorganisasjonenes egne stipender (som for Forfatterforeningens del kommer fra kollektive vederlag som Bibliotekvederlaget og vederlag fra Kopinor og Norwaco). Ved at samme komite er komite for både vederlagsstipendene og Statens kunstnerstipend, bidrar det til at de kan se hele søkermengden under ett og fordele det totale antall stipender ut fra kunstfaglig vurdering av søknad og forfatterskap. Opprettelse av en egen stipendkomite for Statens kunstnerstipend vil føre til dobbeltarbeid, i og med at de samme forfattere trolig vil søke stipend begge steder. Dette gjelder også for de andre kunstnergruppene og -organisasjonene.

Oppsummert

Norsk Forfattersentrum:

- Støtter seg til Den norske forfatterforening og Kunstnernettverkets svar i forbindelse med Oppnevning og sammensetning av råd og utvalg.
- Støtter utredningsgruppens forslag omkring Norsk kulturfond og post 74, og trekker særlig fram Leser Søker Bok som aktuell for andre poster på Kulturdepartementets budsjett.
- Er kritiske til den manglende grundighet i utvalgets beskrivelse av hvordan stipendkomiteene arbeider.
- Stiller spørsmål ved om man tar tilstrekkelig hensyn til økonomien i å drive en forsvarlig stipendkomité for Norsk skjønnlitteratur.
- Er kritiske til å ikke la kunstnerorganisasjonene oppnevne stipendkomiteer.
- Ser med bekymring på at Statens Kunstnerstipend kan blir ren prosjektstøtte og i liten grad bidra til reell kunstnerisk utvikling.

Per Olav Kaldestad
Styreleder
Norsk Forfattersentrum

Mikkel Bugge
Nestleder
Norsk Forfattersentrum